

Nr 67.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 mom. 3 i förordningen den 6 augusti 1894 (nr 61) angående mantalsskrivning; given Stockholms slott den 20 februari 1925.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 mom. 3 i förordningen den 6 augusti 1894 (nr 61) angående mantalsskrivning.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av § 8 mom. 3 i förordningen den 6 augusti 1894 (nr 61) angående mantalsskrivning.

Härigenom förordnas, att § 8 mom. 3 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 8.

Mom. 3. Av de i nästföregående års mantalslängd upptagna personer må, utom den, som avlidit, och den, som bosatt sig å utländsk ort, på sätt i § 1 sägs, icke någon annan vid mantalsskrivningen utelämnas än den, som under årets lopp, efter att hava uttagit flyttningsbetyg, till annat distrikt avflyttat eller beträffande vilken vid förrättningen styrkes, att han för det kommande året, enligt de i fråga om behörig mantalsskrivningsort här ovan bestämda grunder, bör vara mantalsskriven inom annat distrikt; dock att den, som vid nästföregående års mantalsskrivning saknat stadigt hemvist och till följd därav jämlikt § 8 mom. 1 sista stycket då blivit efteråt i längden särskilt upptagen, skall vid årets mantalsskrivning utelämnas, för den händelse upplysning om vistelseorten fortfarande saknas.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1925.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 februari 1925.*

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden
OLSSON, NOTHIN, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

T.f. chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anför efter gemensam beredning med cheferna för social- och ecklesiastikdepartementen:

»Huvudregeln i fråga om mantalsskrivning är enligt förordningen den 6 augusti 1894 (nr 61), att envar skall mantalsskrivas, där han är bosatt. Enligt § 8 mom. 3 må av de i nästföregående års mantalslängd upptagna personerna, förutom den som avlidit och den som bosatt sig å utländsk ort, vid följande års mantalsskrivning icke någon annan utelämnas än den, som under årets lopp, efter att hava uttagit flyttningsbetyg, avflyttat till annat distrikt eller vid förrättningen styrker, att han för det kommande året bör vara mantalsskriven inom annat distrikt. Dock må jämväl den, som begivit sig till annan ort utan att hava uttagit flyttningsbetyg, under viss förutsättning uteslutas vid mantalsskrivningen, om vistelseorten är okänd. Detta kunde enligt stadgandets ursprungliga lydelse ske, så snart anledning icke förefanns, att bortovaron endast var tillfällig. Sådant stadgandet numera lyder enligt förordningen den 27 oktober 1911 (nr 109), jämfört med § 10 mom. 2 i förordningen den 3 december 1915 (nr 476) angående kyrkoböckers förande, skall den, vilkens vistelseort är okänd, utelämnas först om under tiden mellan tre på varandra följande mantalskrivningar upplysning om hans vistelseort ej vunnits, samtidigt varmed han tillika överföres från församlingsboken till boken över obefintliga. Vid de mellanliggande mantalsskrivningarna kunna sålunda i mantalslängden förekomma personer, om vilka man icke vet, var de vistas, men vilka det oaktat betraktas såsom mantalsskrivna i den kommun, där de en gång blivit mantalsskrivna. Om dessa personer stadgas endast, att de skola särskilt upptagas efteråt i längden, på sätt formuläret till mantalslängd utvisar (§ 8 mom. 1 sista stycket¹). Den år 1911 vidtagna ändringen är tillkommen efter förslag av 1910 års kyrkobokföringskommitté i syfte att bringa mantalsskrivningsförordningen på denna punkt i överensstämmelse med stadgandet i kyrkobokföringsförordningen om persons överförande från församlingsboken till boken över obefintliga, varigenom den mantalsskrivna folkmängden skulle komma att så vitt möjligt sammanfalla med den kyrkobokförda.

Beträffande mantalsskrivning i Stockholm och Göteborg äro särskilda

¹ Senaste lydelse sv. f. 1919:452.

bestämmelser meddelade i förordningarna den 28 maj 1897 (nr 54) respektive den 17 november 1905 (nr 64). För Göteborgs vidkommande råder emellertid i nu förevarande avseende icke någon saklig olikhet i förhållande till den allmänna mantalsskrivningsförordningen, på sätt framgår av § 8 mom. 8¹ i 1905 års förordning, jämförd med ingressen till samma paragraf och § 9 mom. 2¹. Däremot föreligger en sådan skiljaktighet mellan den allmänna mantalsskrivningsförordningen och motsvarande förordning för Stockholm på det sätt, att personer, som blivit mantalsskrivna i Stockholm men därifrån avflyttat utan att deras vistelseort är känd, väl skola kvarstå i en i Stockholm särskilt förd mantalsbok — vilken bok närmast utgör en motsvarighet till den å andra orter förda församlingsboken — och därifrån överföras till boken över obefintliga först under förutsättning, att upplysning om vistelseorten ej vunnits vid tre på varandra följande mantalsskrivningar eller under den mellanliggande tiden, medan de däremot icke vidare skola upptagas i mantalslängden. Bestämmelser härom innehållas i § 3 mom. 1 och 4 samt § 10 mom. 7² i 1897 års förordning.

Under det att sålunda personer, vilkas vistelseort är okänd, enligt den allmänna mantalsskrivningsförordningen och förordningen angående mantalsskrivning i Göteborg kvarskrivas under två års tid, låt vara efteråt i mantalslängden, bliva motsvarande personer icke i Stockholm kvarskrivna i längden. I fall, som kommit under kammarrättens prövning, har uppförande efteråt i mantalslängden ansetts innebära mantalsskrivning, var emot upptagande enbart i mantalsboken, d. v. s. utan uppförande jämväl i mantalslängden, ansetts icke utgöra mantalsskrivning.

Enligt lagen om fattigvården den 14 juni 1918 (nr 422), 50 §, äger fattigvårdssamhälle, som enligt 1 § samma lag lämnat vård åt någon, vilken har hemortsrätt inom annat samhälle, att med vissa undantag erhålla ersättning för fattigvården av det senare samhället. Hemortsrätt har enligt 45 § samma lag svensk medborgare i regel i det fattigvårdssamhälle, inom vilket han senast varit mantalsskriven utan att hava under det år, som mantalsskrivningen avser, kommit i åtnjutande av fattigvård, som enligt därom i 49 § meddelade bestämmelser utövar inverkan på förvärv av hemortsrätt.

Då hemortsrätten genom 1918 års fattigvårdslag således gjorts beroende av den faktiska — och icke såsom enligt 1871 års fattigvårdsförordning av den rättsliga — mantalsskrivningsorten, får den i det föregående anförda skiljaktigheten mellan den allmänna mantalsskrivningsförordningen och motsvarande förordning för Stockholm särskild betydelse för fråga om ersättningsskyldighet kommunerna emellan för meddelad fattigvård. Detta förhållande belyses av följande exempel. A får år 1924 fattigvård. Han var för år 1921 mantalsskriven i Stockholm, men har för åren 1922 och 1923 endast upptagits i mantalsboken. Om han icke för åren 1922 och 1923 mantalsskrivits i annan kommun än Stockholm, har

¹ Senaste lydelse sv. f. 1909: 132.

² » » » » 1915: 475.

han är 1924 hemortsrätt i Stockholm på grund av 1921 års mantalskrivning, såvida han icke sistnämnda år åtnjutit fattigvård enligt 1 § fattigvårdslagen. Så har emellertid varit fallet, i följd varav han år 1924 äger hemortsrätt icke i Stockholm på grund av 1921 års mantalskrivning därstädes utan i den kommun, till exempel Södertälje, där han för år 1920 var mantalsskriven. Om åter A för år 1921 varit mantalsskriven i Södertälje och för åren 1922 och 1923 kvarskrivits därstädes samt för sistnämnda båda år icke mantalsskrivits i annan kommun än Södertälje, äger han år 1924 hemortsrätt i Södertälje på grund av 1923 års kvarskrivning. Den omständigheten, att han tilläventyrs under år 1921 åtnjutit fattigvård, saknar här betydelse.

I skrivelse till riksdagens justitieombudsman den 31 maj 1923 har ombudsmannen hos Södertälje fattigvårdsstyrelse — under förmenande att den sålunda rådande skiljaktigheten mellan den allmänna mantalsskrivningsförfordningen och förordningen angående mantalsskrivning i Stockholm på ett obehörigt sätt gynnade nämnda stad i förhållande till rikets övriga kommuner, när fråga vore om ersättning för meddelad fattigvård — hemställt, att riksdagens justitieombudsman ville taga omförmälda fråga under övervägande samt vidtaga de åtgärder, som därav kunde föräledas. Sedan justitieombudsmannen införskaffat utlåtanden i ärendet av Stockholms stads fattigvårds- och mantalsnämnd samt ombudsmannen i Södertälje inkommit med påminnelser, har ärendet med skrivelse den 23 oktober 1923 av justitieombudsmannen överlämnats till chefen för socialdepartementet under hemställan, att ombudsmannens i Södertälje framställning måtte vinna det beaktande, vartill statsrådet funne handlingarnas innehåll föräleda. Till följd av remiss hava utlåtanden i ärendet sedermera avgivits av överståthållarämbetet den 24 december 1923 och av kammarrätten den 25 januari 1924. Ärendet har därefter för vidare handläggning överlämnats till finansdepartementet.

Stockholms stads fattigvårdsnämnd åberopar ett av nämndens ombudsman i ärendet avgivet utlåtande, i vilket denne förmenar, att förevarande fråga saknade större praktisk betydelse, samt framhåller, huru som Stockholm i andra hänseenden intoge en mera ogynnsam ställning än rikets övriga kommuner, när det gällde att erhålla ersättning för lämnad fattigvård.

Mantalsnämnden i Stockholm anser det uppenbart, att den anmärkta olikheten i bestämmelserna i allmänna mantalsskrivningsförfordningen och motsvarande förordning för Stockholm innebär en oegentlighet och att åtgärder böra vidtagas för att bringa stadgandena i överensstämmelse med varandra. Nämnden anser sig emellertid icke kunna göra annat uttalande i fråga om huru detta lämpligen bör ske, än att den för Stockholm i förevarande hänseende gällande bestämmelsen därstädes visat sig ändamålsenlig, så till vida att antalet dubbeltaxeringar minskats.

Överståthållarämbetet åberopar mantalsnämndens yttrande samt förkla-

rar sig anse den lämpligaste lösningen vara, att de för Stockholm utfärdade stadgandena bliva gällande för riket i dess helhet. Huvudvikten ligger emellertid enligt överståthållarämbetets mening därpå, att nödiga garantier erhållas för att mantalsskrivningarna så anordnas, att samtliga personer bliva å vederbörlig ort mantalsskrivna.

Kammarrätten finner, med hänsyn till den verkan i hemortsrättsavseende, som den påtalade bristande överensställelsen mellan ifrågasvarande båda mantalsskrivningsförordningar kan medföra, kravet på en ändring härutinnan befogat. *Kammarrätten* ifrågasätter en sådan ändring av § 8 mom. 3 i den allmänna mantalsskrivningsförordningen, att momentet erhåller den lydelse, det hade före 1911 års ändring. Samtidigt anför emellertid *kammarrätten*, att måhända ur andra synpunkter vägende invändningar kunna göras mot en sådan ändring. Härutinnan framhåller *kammarrätten* huvudsakligen följande. Syftet med 1911 års ändring har tydligen varit att i nu förevarande avseende vinna överensställelse mellan mantalsskrivningsförordningen och förordningen angående kyrkoböckers förande. I vad mån en sådan överensställelse är av betydelse ställer sig svårt för *kammarrätten* att avgöra. Den gällande lydelsen av § 8 mom. 3 mantalsskrivningsförordningen kan emellertid antagas hava betydelse jämväl ur andra synpunkter än önskvärldheten av överensställelse i denna del mellan nyssnämnda båda förordningar. Det har sålunda uttalats (se proposition 1909:96), att det är av intresse, att mantalsslängden är sådan, att den bereder möjlighet för upprättandet av en riktig röstlängd. *Kammarrätten* erinrar vidare om exempelvis mantalsslängdens egenskap att utgöra grund för ej mindre de listor över inskrivningsskyldiga värnpliktiga, vilka det enligt § 12 mom. 1 i värnpliktlagen den 17 september 1914 åligger vederbörande mantalsskrivningsförrättare att upprätta, än även den förteckning, som det enligt 14 § lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 åligger mantalsskrivningsförrättaren att uppgöra. Kvarskrivningen läser dock även vara förenad med vissa olägenheter, i det att det säkerligen ej sällan inträffar, att en kvarskreven person, som i verkligheten är bosatt å annan ort, blir föremål för beskattning å såväl den ort, där han kvarskrivits, som den ort, där han på grund av bosättning blivit eller bort bliva mantalsskriven. Det synes härjämte böra beaktas, att, därest skäl anses föreligga för personers kvarskrivning under två år enligt mantalsskrivningsförordningen, samma skäl lära gälla för deras kvarskrivning i Stockholm.

I detta sammanhang torde böra erinras om en vid 1924 års riksdag inom andra kammaren väckt motion (nr 272), däri hemstälts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i 45 § lagen om fattigvården, att mantalsskrivning av person, som inom kommunen saknade bostad eller eljest vore obefintlig, måtte fränkännas inverkan vid bestämmandet av hemortsrätten. Denna motion riktade sig egentligen enligt sin motivering mot den faktiska mantalsskrivningen såsom grund för hemortsrättsförvärv. Andra lagutskottet erinrade i utlåtande nr 4 om att de i motionen behandlade förhål-

landena på grund av ombudsmannens i Södertälje förenämnda framställning vore föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet ansåg, att, i händelse denna framställning vunno beaktande, de olägenheter, som i motionen påtalats, komme att bliva avhjälpta. Då enligt utskottets mening riksdagen icke borde genom uttalande i ämnet föregripa den pågående utredningen, hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, vilket ock blev riksdagens beslut.

Lika med flertalet av de hörda myndigheterna anser även jag, att de för Stockholm och riket i övrigt sinsemellan olika bestämmelserna om mantalsskrivning av till vistelseort okända personer snarast möjligt böra bringas i överensstämmelse med varandra. För undanröjande av den påtalade skiljaktigheten erbjuda sig olika utvägar. Ur fattigvårdssynpunkt torde det sakna betydelse, vilken väg väljes. Avgörande härför torde böra bliva vad som ur allmän mantalsskrivningssynpunkt kan anses vara det lämpligaste.

Mantalsskrivning i viss kommun medför rättsverkningar — förutom i fattigvårdshänseende — i åtskilliga andra hänseenden, såsom i fråga om rösträtt vid politiska val och i kommunala angelägenheter, beträffande taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt, skyldighet att erlægga avgifter enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, forum i tvistemål, m. m. Bestämmelserna rörande mantalsskrivning äsyfta, att envar inom riket sig uppehållande person, som icke allenast tillfälligtvis vistas härstädes eller som av annan anledning icke faller under bestämmelserna rörande mantalsskrivning, skall vara mantalsskriven inom viss kommun, och att samtidigt mantalsskrivning inom flera kommuner icke må äga rum. Stadgandena om att till vistelseorten okända personer skola under viss tid upptagas i mantalsslängden liksom motsvarande bestämmelser inom kyrkobokföringen avse att säkerställa, att icke någon må obehörigen utlämnas vare sig vid mantals- eller kyrkoskrivningen. Det är en allmänt känd sak, att vissa personer avsiktligen söka hålla myndigheterna i okunighet om sin vistelseort enbart för att komma ifrån dem åvilande medborgerliga skyldigheter. Väl kan det inträffa, att sådan från sin förra vistelseort försvunnen person, som underlåtit giva sin nya vistelseort tillkänna för myndigheterna i nämnda ort, blir mantalsskriven såväl därstädes som i den ort, där han i verkligheten uppehåller sig, men oftare torde komma att hända, att personen i fråga skulle undgå mantalsskrivning, därest stadgande icke funnes om hans kvarstående under viss tid i mantalsslängden i den förra orten. Detta gäller i synnerhet landsbygden, där myndigheterna icke hava samma möjligheter att erhålla kännedom om befolkningen som i städerna, men även i dessa torde förhållandena i viss mån vara enahanda. Ur allmän synpunkt lär det överhuvudtaget få anses såsom en större olägenhet, att en person undgår mantalsskrivning, än att han mantalsskrives å två håll, helst i sistnämnda fall vederbörlig rättelse kan vinnas, när förhållandet upptäckes och talan därom

Departements-
chefen.

föres. Ur nu anförda synpunkter finner jag det icke vara lämpligt att låta bestämmelserna för Stockholm gälla jämväl för riket i övrigt. En sådan utväg för den föreliggande frågans lösning skulle jämväl föra med sig ett återupplivande i dess fulla utsträckning av den tidigare olikheten mellan mantalsskrivning och kyrkobokföring. Men ej heller torde en överflyttning å förhållandena i Stockholm av de för riket i övrigt i detta avseende meddelade bestämmelserna vara att förorda. En kvarskrivning under två år av till vistelseorten okända personer skulle helt visst i Stockholm medföra praktiska olägenheter.

Vid vägandet mot varandra, å ena sidan av farhågorna att någon helt och hållet undgår mantalsskrivning, och å andra sidan av de olägenheter, som äro förknippade såväl med möjligen inträffande dubbelskrivningar och därav föranledda dubbeltaxeringar som ock med påföring av skatter och andra avgifter i fall, då skattskyldig svårligen kan nås av indrivningsåtgärd, har det synts mig lämpligast att åstadkomma den önskvärda likformigheten i förevarande avseende på det sätt, att till vistelseorten okända personer förklaras skola för hela riket kvarskrivnas i mantalslängden under ett år. Löses frågan på detta sätt, lär en ändring av motsvarande innebörd kunna utan olägenhet vidtagas beträffande kyrkobokföringen, i vad avser en persons överförande från församlingsboken till boken över obefintliga. Härigenom skulle den en gång uppnådda, i och för sig fördelaktiga överensstämmelsen mellan mantalsskrivningen och kyrkobokföringen alltjämt kunna upprätthållas.

I enlighet med de av mig nu angivna synpunkter har jag låtit upprätta *förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 mom. 3 i förordningen den 6 augusti 1894 (nr 61) angående mantalsskrivning*. Vid förslaget utarbetande har jämväl i övrigt någon jämkning i lagrummets nuvarande avfattning ägt rum. Förslaget torde böra underställas riksdagens prövning. Erforderliga ändringar i övriga av mig berörda författningar lära däremot icke kräva riksdagens medverkan.

Bifalles föreliggande författningsförslag av riksdagen, bör hinder icke möta att eventuellt i en författning sammanföra den sålunda föreslagna ändringen med vissa ifrågasatta jämkningar i den allmänna mantalsskrivningsförordningen av beskaffenhet att kunna vidtagas i administrativ ordning.»

Föredraganden uppläser härefter berörda författningsförslag samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen att antaga samma förslag.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bil. litt. vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Olga Gjörloff.